

Olvasás a kilencvenes években

Tallózás a nemzetközi szaksajtóban

Sonnevend Péter

Gyerekek és tizenévesek az Internet-galaxisban: egy nyugat-európai felmérés összefoglalása

Kirsten Drotner szakmai folyóiratban ismerteti a dániai felmérés hozadékát¹ és egyben utal a nyugat-európai összefogással, összesen 12 országban végzett vizsgálatokra a *Gyerekek és fiatalok egy változó média-világban* elnevezésű kutatás keretében. Ennek szervezője a London School of Economics két tanára, *Sonia Livingstone* és *George Gaskell*, az eredmények publikálására pedig az *European Journal of Communication* c. folyóirat 1998. 4. – tematikus – számában került sor.²⁻⁴

A felmérések kommunikációs, szociálpszichológus, médiakutató stb. szakembereknek köszönhetőek, vagyis igazi interdiszciplináris alapokra épültek. A nemzetközi háló a 6–17 (esetenként 6–18) éves gyerekek és fiatalok széles értelemben vett médiahasználatára terjedt ki. Ezen belül a legtöbbször előfor-

duló médiák: könyv, képregény, újság, képeslapok, rádió, tévé, videó, számítógépes játék, számítógép, Internet. A használat behatóan vizsgált területei: van-e és ha igen, mennyire a vizsgált személy családjában, illetve saját (háló)szobájában az adott média, továbbá mennyire veszi igénybe, mennyi időt fordít az egyes médiák használatára.

Annak ellenére, hogy az egyes médiák tekintetében vannak meglepő hozzáférési különbségek a vizsgált nyugat-európai országok között – például míg Hollandia háztartásainak 94%-a kábeltelevíziós kapcsolattal (következésképp minimum 20 csatornás választékkal) rendelkezik, addig Nagy-Britanniában ez az arány csupán 7%-os, amit a szatellit-kapcsolat növel ugyan további 18%-kal (következésképp az angliai háztartások többsége csupán földi átjátszó rendszerekhez kapcsolódik, s így maximum öt programból választhat) – a nemzetközi összevetés nem válik lehetetlenné vagy megalapozatlanná.

Az egyes összefogásoknak már a címe is „rég” és „új” médiákról beszél, előbbieik közé a nyomtatott

formákat sorolva. Általánosságban leszögezik, hogy a személyi számítógép megjelenése és széles körű elterjedése nyomán és/vagy következtében – legáltalánosabb szinten – az állapítható meg, hogy a médiahasználatra fordított idő drámaian megnőtt –, miközben természetesen a belső arányok is jelentős módosuláson mentek keresztül.

A) Dán gyerekek és fiatalok

A dán gyerekek (6–16 év között) több mint öt és fél órát szánnak médiahasználatra, míg a 15-18 éves fiatalok körében ez már hét és fél órára szökik fel. Mindkét korcsoportban a fiúk azok, akik lényegesen több időt fordítanak erre (fiatalabb korcsoportokban 6 óra 11 perc, esetünkben, míg a lányoknál 5 óra 7 perc, a 15-18 éveseknél pedig 7 óra 46 perc kontra 7 óra 22 perc)⁵

A fiúknál a legnagyobb időfaló a tévénézés, a kisebbeknél két és fél óra fölötti idővel, a nagyobbaknál közel három órával, második helyre a fiatalabb fiúknál már a számítógép-használat kerül (napi 82 perccel), míg az idősebb korosztályban e helyet a rádió őrzi (zenehallgatás!) 110 perccel, utána harmadik a számítógép (79 perc).

A lányok esetében is a tévé vezet (2 óra 30, illetve 2 óra 42 perc), második mindkét korcsoportban a rádióhallgatás (61, ill. 122 perc). A lányok szembetűnően kevesebbet komputereznek odahaza (a kisebbek 23 perc, a nagyobbak 39 perc), ennél a videó is fontosabb számukra az időigény dolgában (46 perc, illetve 61 perc).

A dán gyerekek és fiatalok otthoni médiahasználatában elég szerény helyet foglal el a könyvolvasás: a 6–16 évesek esetében átlag napi 21 perc (fiúk 19, lányok 23 perc), a 15–18 éves korcsoportban átlag 46 perc (fiúk 31 perc, lányok 58 perc). Figyelemre méltó a tinédzser lányok viszonylag jelentős időhuzamú könyvolvasása (ez körükben messze több a számítógépezésnél, míg a fiúknál radikálisan fordít-

tott a kép: lányoknál 58, illetve 39 perc, fiúknál 31 kontra 79 perc).

A fenti adatokból három jelenségre érdemes máris felfigyelni:

- a nagyon magas szabadidő-ráfordításra (a médiahasználat egészét tekintve), más szóval arra, hogy a médiahasználat kétségtelenül a fiatalok életének nélkülözhetetlen elemévé vált;
- a korosztályok közti elég tekintélyes eltérésekre, végül
- a nemek eltérő igénybevételére.

Természetesen itt a hozzáférés is meghatározó szerepet játszik. A dán családoknál minden negyedik fiatal a saját szobájában rendelkezik személyi számítógéppel, s ha a háztartások ellátottságát nézzük, ezek aránya hajsza! híján háromnegyedes nagyságrendre rúg. A „korábbi” médiákkal való lefedettség általánosan tekinthető.

Az utóbbi évtized ilyen módon jelentős átalakulást hozott: a korábbi írásos-nyomtatott kultúrahordozók relatív jelentősége csökken, miközben a fiatalok vizuális-digitális eszközök természetes birtokosaiként – és bizonyos mértékben rabjaiként – jelennek meg. Ebből sok minden következik az iskola és a könyvtár szerepét vizsgálva. Ma még inkább az a benyomás a gyerekek és fiatalok körében, hogy az iskola a kötelező és unalmasabb írásos-nyomtatott médiák diktálójá, míg a szabadidős médiák – a videótól és tévétől a számítógépig, Internetig – színesek, izgalmasak, lebilincselők az ő számukra.

A 15–16 évesek 47%-a használja könyvtárban az Internetet, ami igen figyelemreméltó arány. Arra is érdemes felfigyelni, hogy a társadalmi-anyagi vonatkozásban nem annyira sikeres családok gyerekei jobban élnek az ilyen könyvtári lehetőséggel, mint a vagyonosabbak, – hisz utóbbiak otthon is hozzájut(hat)nak e lehetőséghez.

További érdekes megállapítás Drotner tanulmányában, hogy nem érdemes ellentéteket vagy ellenségeket kreálni a különböző médiák között. Ugyanis

több vizsgált halmazban a számítógép-használat vagy hosszabb tévézés nagyobb olvasási kedvvel párosul (például azok körében, akik négy óránál többet tévéznek naponta, 30% azok aránya, akik legalább egy órát olvasnak is.) Az iskolának és a könyvtárnak egyaránt van min elgondolkodnia, hogy alapvető céljaikat e változó attitűd figyelembevételével sikerüljön megvalósítaniuk.

B) Angol és holland „tájkép”

Az 1997 tavaszán végzett adatgyűjtés elemzése⁶ 6–17 évesek médiahasználatát tekinti át leíró jelleggel. Itt az egyik első megállapítás az (korábbi holland felmérésekre hivatkozva), hogy a holland fiatal nemzedék egyre kevesebbet olvas, s ebben a tévzés a „ludas”. Ezért a szerzőket különösen érdekelte, hogy e megállapítás vajon érvényes-e a szigetországi ifjú nemzedék szabadidős tevékenységére is? A saját (gyerek)szobában tapasztalható médiabirtoklás igen magas arányt mutat mindkét országban. Saját könyvespolc a holland gyerekek 95%-ánál, míg az angolok 64%-ánál található, számítógép mindkét országban 12–12%-os jelenlétet mutat, míg a szobai tévékészülékek használata az angol gyerekeknél magasabb, 62%, a hollandoknál pedig 30%. A videó is inkább az előbbieknél jelenik meg a saját szobában, mint az utóbbiaknál (21, illetve 5%).

A számítógép jelenléte a családi otthon egészében 85%-os (!) elterjedtséget mutat a hollandoknál, a szigetországiaknál ez az arány jelenleg 48%. Az Internetes kapcsolat az előbbieknél 19%-os, a nagy-britanniaiaknál csupán 7%.

A tévzés a listavezető mindkét ország fiataljainál, az angoloknál közel két és fél óra (147 perc) naponta, a hollandoknál közel két óra (114 perc), s mindkét országban több időt fordítanak tévzésre az alacsonyabb jövedelmű és/vagy társadalmi státuszú családok gyermekei (angolok: 155 perc a rossz tár-

sadalmi helyzetűeknél, 145 perc a közepes jövedelműeknél, 131 perc a magas társadalmi helyzetűeknél; a holland analóg adatsor: 125–110–97 perc).

Az olvasás messze elterjedtebb szabadidős foglalkozás a hollandoknál (könyvolvasás 89%, képregény 88%, képeslap 92%, újságok 73%), mint az angol partnereknél (56% könyvolvasó, 28% képregényeket olvas, s a 9–17 éves korcsoportban is csupán 50% olvas képeslapot, 27% újságot). Az olvasásra fordított napi időmennyiség a hollandoknál átlag 47 perc, míg az angoloknál 32 perc (ezen belül könyvolvasás 22, illetve 16 perc). Érdekes viszont, hogy a ténylegesen olvasók körében ezen átlag fordított, az angol olvasó fiatalok 63 percet, a holland megfelelő pedig 64 percet szán e célra. Egyébként a teljes mintavétel adatai azt mutatják, hogy a fiúk ezen országokban is kevesebbet olvasnak leánytársaiknál, továbbá, hogy a társadalmi státusz emelkedésével valamelyest nő az olvasási időráfordítás, viszont az életkori csoportok szerinti bontás adatai eléggé elsomorítóknak tűnnek: a 9–11 évesek olvasnak többet (átlag 33, illetve 51 percet), ennél az idősebbek már csak kevesebbet (12–14 évesek 27, illetve 46 perc, 15–17 évesek 31, ill. 45 perc). Ma a holland fiatalok valamivel több időt szentelnek olvasásra, mint az angolok, akik már előbbre tartanak., A MacLuhan által 1964-ben jóslott vizuális világ mára kialakult birtoklásában a vizsgált fiatal nemzedékek jócskán előrehaladtak: a holland gyerekek könyvolvasásra szánt ideje például az ötvenes évek közepe, a tévzés általánossá válásának kezdete óta mintegy felére csökkent⁷, állapítják meg a szerzők, más felmérésekre hivatkozva.

A társadalmi rétegződést vizsgálva megállapítható, hogy Nagy-Britanniában az előnyösebb státuszúak lényegesen jobban hozzájutnak az információs és/vagy médiahordozókhoz, mint az alacsonyabb státuszúak, miközben Hollandiában a megfelelő arányok sokkal inkább kiegyensúlyozottabbak. Például az angol háztartások számítógép-ellátottsága a magas jövedelműeknél 75%-os, az alacsonyab-

baknál (pl. munkáscsaládoknál) csupán 35%-os, miközben Hollandiában ezek számok: 94 és 78%.

A családi könyvgyűjtemény tekintetében hasonló a kép: az eltérő státuszú holland családok esetében 92, illetve 97% a birtoklás aránya, míg a szigetországban a két szélső arány 79 és 57%. Ezek az eltérések jelentősek lehetnek annak vizsgálatánál, mennyire áll fenn az adott társadalomban az információban gazdag, illetve információban szegények jelentősen eltérő aránya okán e társadalom kettészakadásának veszélye. Az angoloknál mindenesetre erősebbek a kontrasztok, a holland tájkép egységesebbnek tűnik.

C) Flamand, német és svéd fiatalok

Az angol–holland összeállítás számos különbségre hívta fel a figyelmet. A most összehasonlításra kerülők esetében inkább a hasonlóságok dominálnak, miközben egyes eltérések is megérdemlik a figyelmet.

A médiákkal való ellátottság elég magas arányú mindhárom területen. A videó és a könyv közel 90%-os arányt mutat, a számítógép a svéd és flamand háztartások felében (52%), míg a németeknél kisebb hányadban (42%) van jelen. Az Internetes hozzáférés a svéd családoknál egynegyedes arányt mutat, a németeknél viszont csak minden tizedik háztartásban jelenik meg. A tévékészülék a gyerekek saját szobájában is bevett eszköz: a svédoknál minden második válasz pozitív volt, a németeknél 42%, a flamandoknál egyharmados arány állapítható meg. A könyveket a flamand gyerekek 12 éves korukig favorizálják, utána a saját szobák részesedési aránya csökken, míg a német fiataloknál az életkor emelkedése pozitív összefüggést mutat a könyvellátottság dolgában.

A hármas ország-vizsgálat legérdekesebb megállapítása talán az, hogy a médiahasználaton belül

csaknem kizárólag pozitív összefüggések állapíthatók meg (a magasabb használat az egyik médiumnál, magasabb igénybevételhez vezet a másiknál). Csupán néhány negatív korrelációt lehetett felszínre hozni (például a nyomtatott médiák, főként könyvek olvasása, illetve a videózás-tévézés közt), bár ezek is eléggé gyenge szinten jelentkeztek, inkább csak tendenciát felvillantva, semmint törvényszerű összefüggést rögzítve. A legerősebb összefüggést a tévézés és videózás közt állapították meg, bár ennek erőssége csökken az évek múltával, még a fiatalok körében is. Elég természetesnek tűnik a könyv- és képregények (comics) olvasásának pozitív összefüggése, de figyelemreméltó az is, hogy a számítógépezés és a könyvolvasás között is érzékeltek pozitív korrelációt, legalábbis Német- és Svédországban. A mélyebb faktoranalízis kimutatta, hogy a faktorstruktúrák hasonlóak mindhárom országban: van egy számítógépes struktúra, egy tévé- és videóstruktúra, továbbá kettő nyomtatott is, egyik az újságé és a képeslapoké, a másik a könyvé és a képregényké.

Külön megvizsgálták a tévézés és az olvasás közti összefüggést. Legfontosabb megállapításuk: alapvetően negatív a kapcsolat a több vagy kevesebb tévézés, illetve a több vagy kevesebb olvasás között. Tehát, majd minden alcsoportban a több tévézés kevesebb olvasáshoz kapcsolódik és fordítva. Persze, mindhárom országban van olyan – kisebb létszámú – csoport, mely sokat olvas és sokat tévézik. A számítógép-használat és a könyvolvasás közt viszont a svéd fiataloknál pozitív a korreláció (életkor szerint tovább finomítva a képet: a 12–24 és a 15–17 éves korosztályban, de nem a 9–11 éveseknél), ellentétben a német és flamand képpel.

Mindhárom országban a lányok több időt töltenek a könyvolvasással, mint fiú társaik (a svéd lányok napi 28 percet olvasnak, a fiúk csak 14 percig). A vagyoni státusz nem egyformán rétegezi a médiahasználatot a vizsgált országokban. Például a jó helyzetű flamand gyerekek kevesebbet olvasnak,

míg ugyanezen rétegbe sorolható német és svéd társaik többet olvasnak a többi rétegbe soroltakhoz viszonyítva.

A számítógépezés a szerzők szerint újfajta integráció felé mutat a jövőben. A gép a korábnál jobban összekapcsolja az iskolát és az otthont, a munkát és a szabadidőt, sőt a különböző nemzedékre tartozókat is. A legkülönfélébb médiák integrált használata a kapott adatok szerint Svédországban tart legelőrébb, – itt az Internet használata is kiemelkedően magas (az otthoni és az iskolai használat együttesen 60%-os). Ha az a korábbi feltételezés, hogy a tévének a fiatal nemzedék körében aratott osztatlan sikere annak (is) volt köszönhető, hogy a gyerekeknek más, felnőtt életkörülményeket is megmutatott, akkor az is felvethető, hogy a számítógépes, Internetes kapcsolat erre talán még alkalmasabb, vagy azzá válik, válhat.

Még egyszer az angolokról: olvasnak vagy nem olvasnak az angol fiúk?

Graham Small írása⁸ már címével is meghökkent: milyen válságban van a fiúk olvasása? A legkülönfélébb angol hivatalos felmérések (pedagógiai, szociológiai stb.) ugyanis szinte egybehangzóan állítják, hogy a fiúk rosszabbul és kevésbé olvasnak, mint a leánytársaik.

Az olvasási tesztek minden évjáratban tényleg szembetűnő különbségeket állapítanak meg a lányok javára (14 kontra 21%, 77 kontra 69%, 47 kontra 66%, 43 kontra 65% kap jó minősítést). Egyes vizsgálatok szerint a fiúk lassabban sajátítják el az olvasást, jobban szeretnek képregényt, újságot, illusztrált regényeket olvasni, szeretnek a számítógép képernyőjén olvasni, továbbá ügyesebbek az információkeresésben, vonzódnak a hobbi-könyvekhez, a fantázia-regényekhez, a tudományos-fantasztikus művekhez.⁹ Small sok problematikus vo-

nást fedezett fel ezekben az adatokban, a levezetésükben és főként a következtetésekben.

Az angol iskolarendszer tanrendje például – megítélése szerint – olyan irodalmi olvasmányokat favorizál, amelyek inkább esnek közel a lányok, mint a fiúk érdeklődéséhez. Az érzelmeket, emberi viszonyokat, a két nem közötti kapcsolatokat tárgyaló regények ugyanis egyértelműen a lányokat érdeklik, a fiúk inkább vonzódnak a kalandokhoz, a pergő eseményekhez, a fantáziát megmozgató történetekhez. Ha a felnőtt férfiak olvasmányválasztásait elemzik a kölcsönzési adatok alapján¹⁰, akkor kiderül, hogy a fiúk vonzalmaihoz nagyon is közel esnek az ő választásai. Ha ezek a gondolatok helytállóak, akkor sok mindent érdemes – Small szerint – újragondolni: az országos olvasási elvárásoktól a könyvtári gyarapításig és a gyermekkönyvtári munkáig. Legfontosabb annak józan el- és felismerése, hogy a fiúk más iránt érdeklődnek, másként olvasnak, adott esetben az olvasás iránti vonzalom is másként szervesül sokaknál –, de mindez nem elégséges ok arra, hogy teljesítményüket ország-világ (pedagógus, oktatáspolitikus, könyvtáros) lebecsülje, s végső soron egyenként őket frusztrálja.

Német adatok

Eva Süßmilch cikke¹¹ első részében számos kilencvenes évekbeli elemzést tekint át. Lényegbe vágóan tűnik az a vizsgálati eredmény, hogy az aktív felnőttkori könyvolvasók kétharmada már 8–9 éves korban is a „sokat” és „igen sokat” olvasók közé tartozott, s a hasonló korban olvasni nem szeretők felnőttén is 80%-ban a nem olvasók közé sorolódnak.

A harmadik elemibe járó kislányok kereken 50%-a használja a közművelődési könyvtárat. A modern médiák mértéktelen használatának – és más okoknak – következtében a 4–6 éves korban beszédproblémákkal küzdő gyermekek aránya tíz év alatt

a korábbi 4%-ról 24–28%-ra szökött fel, ami közvetlen összefüggésben áll az olvasási készségek kialakulásával, illetve annak súlyosbodó problémáival. A felnőttek könyvolvasás iránti pozitív beállítódása háttérben jelentős mértékben az áll, hogy gyermekkorban könyvtári olvasók voltak (ez a leg-erősebb korreláció). A második helyre az került, hogy a felnőtt gyermekkorában akkori pajtásaival rendre megbeszélte olvasási élményét. Ugyancsak a harmadik elemista kislányok olvasáskészségének felmérése kapcsán derült fény a család társadalmi helyzetének, a szülők képzettségi szintjének, a lakásviszonyoknak, a szülők és a pedagógusok közti viszony alakulásának jelentőségére. Egészében a szerző következtetése: ha pozitív társadalmi környezet, pozitív minta érvényesül (kis)gyerekkorban, akkor nagy az esélye az élethosszig tartó érdeklődés és szokás kialakulásának.

A svéd gyerekek könyvtárhasználata

Kerstin Ryd tanulmányában¹² az országos könyvtárstatisztika adataira hivatkozva megállapítja, hogy a 9–14 éves svéd gyerekek háromnegyede megfordult az előző hónap folyamán a helyi könyvtárban, – az elmúlt évben pedig 96%-uk. Az ennél még fiatalabb nemzedék is 67, illetve 92%-os arányban használta a könyvtárat. Igaz, a teljes lakosság esetében is – számunkra – meglepően magas arányt mértek: az előző hónapban 40, az előző év folyamán 67%-uk használta a könyvtárat. A 9–14 éves nemzedék könyvtárhasználati intenzitását tanúsítják az olyan adatok, amelyek szerint 1994–1995-ben ők kölcsönözték a teljes mennyiség 56%-át, ők végezték az irodalomkutatások 32%-át, ők kölcsönözték, illetve hallgatták az auditív dokumentumok 17%-át, illetve kölcsönözték a videofilmek 11%-át.

Kitekintés: Nobel-díjasok olvasáskultúrája

Janet Lynch Forde felmérése¹³ a 246 élő Nobel-díjas olvasási és könyvtárhasználati szokásainak megismerését célozta, – különös tekintettel a gyermekkori élményekre és benyomásokra. A kérdőíves megkeresésre végül 45-en válaszoltak (érdekes, hogy nem volt köztük irodalmi vagy béke-díjas). 25-en nőttek fel az Amerikai Egyesült Államokban, míg a többi 20 más országokban. Tizenhét családjában volt jelentős magángyűjtemény, ám az amerikaiak egyharmadának családjában 25-nél kevesebb könyvvel rendelkeztek.

A felmérés időpontjában a válaszolók átlag-életkora 75 év, minden második három óránál többet olvas naponta (főként szakirodalmat, azon belül elsősorban folyóiratokat). Gyermekkorban minden második rendszeres könyvtárhasználó volt, de közel háromnegyed válaszolt úgy, hogy szeretett könyvtárba járni. Nagyjából kilenc éves korukban már szabadon voltak képesek használni a könyvtári szolgáltatásokat. Az olvasmányokat illetően kiegyensúlyozott volt az ismeretterjesztő és a szépirodalom aránya. Sokuk olvasmányválasztását befolyásolták a tanárok és a szülők (főként anyjuk) tanácsai, ám legfőként saját érdeklődésüket követték. Nem kevesen nélkülözték odahaza a megfelelő könyvválasztékot, s ezért különösen jelentős volt számukra a könyvtárak léte.

Mai szemmel a válaszolók kétharmada minősíti fontosnak a könyvtárak hozzájárulását szellemi fejlődésükhöz. A könyvtárakhoz való hozzáférés különösen az amerikai származásúaknál minősült az oktatási rendszer nélkülözhetetlen elemének (ellentétben más országok gyakorlatával).

Összegzés helyett

Válságban az olvasás? Kérdezzünk, vizsgálódunk, aggodunk, töprengünk, reménykedünk. A realista vá-

lasz talán így hangzik: igen is, meg nem is. Kérdés, mit értünk válságon, kérdés, mit értünk olvasáson, kérdés, kiről is beszélünk voltaképpen. Az olvasás bizonyára – a múltban is, a jelenben is – hallhatlanul fontos tényező az egyén integrálódásához vagy szocializációjához, végső soron: sikeres életútjához, az egységes, esélyegyenlőséget célul tűző társadalmi egység megvalósításához. Megvalósultak-e a célok valamikor is?

Másik kérdés: kik és mennyiben felelősek e szükséges készség eredményes kifejlesztésének folyamatáért és fenntartásáért. A szülők biztos, az iskola egyértelműen. A könyvtár? Az is, tehát mi, könyvtárosok is jogosan érzünk felelősséget. Hogy elég-e a sikerhez a hármas? Ahogy ezer vagy száz éve, úgy napjainkban is folytatódik a nagy verseny a lelkekért¹⁴, akkor már több mint fél sikert könyvelhünk el. Tehát a feladatunk ez lehet: jól kérdezni, értelmesen aggódni, pontosan töprengeni, tevékenyen reménykedni.

És ennél kicsit konkrétan: az alsó tagozatos gyerekek olvasási készsége és olvasásszeretetének kialakulása érdekében jóval-jóval többet tenni, mint eddig tettünk.

Drotner Odint, az északiak istenét, az írás – a rúnák vézése és olvasása – ismerőjét idézi tanulmánya elején és végén, mondván: az égi isten most már kiterjesztheti bűvös hatalmát az új médiákra is¹⁵. A mitológiai és vallástörténeti enciklopédiák szerint¹⁶ Odin-Wotan, a viharisten jóslásairól és varázslatairól is híres, aki oly szépen képes szónokolni, hogy minden igaznak tűnik, amit mond, s szavaira betegek gyógyulnak meg. Emellett a költők védnöke, a bölcsesség istene, szakértője a rúnáknak: képességét úgy gyarapítja, hogy mindenkit kikérdez, akivel csak találkozik széles e világban. Kőbe vagy fába vésett betűinek varázsos a tartalma és hatalma. Nevének eredeti jelentése: örület. – Most azt kérdezhetjük, hogy az új jelek, az új médiák bölcsességet és gyógyulást bocsátanak-e reánk napjaink Odinjának szavára, vagy az örület vesz erőt a függőségben szenvedőkön?

Jegyzetek és felhasznált irodalom

1. DROTNER, Kirsten: Youthful media cultures: challenges and chances for librarians. In: *The New Review of Children's Literature and Librarianship*, 1998. pp. 17–29.
2. A tematikus számból azokat az írásokat ismertetem, amelyek közelebbi adatokat hoznak az olvasásról. A folyóirathoz a CEU Könyvtárban jutottam hozzá, a szíves segítségért és a másolatokért ezúton is köszönetet mondok *Szlatky Mária* igazgató asszonynak és kollégáinak.
3. VAN DER VOORT, Tom, H.A. – BEENTJES, Johannes W.J. – Bovill, Moira – Gaskell, George – Koolstra, Cees M. – Livingstone, Sonia – Marseille, Nies: Young people's ownership and use of new forms of media in Britain and the Netherlands. In: *European Journal of Communications*, vol. 13. 1998. no.8. pp. 457–477.
4. JOHNSON-SMARAGDI, Ulla – D'HAENES, Leen – KROTZ, Friedrich – HASENBRINK, Uwe: Patterns of old and new media among young people in Flanders, Germany and Sweden. In: *European Journal of Communications*, vol. 13. 1998. No. 4. pp. 479–501.
5. DROTNER: i.m. p.20.
6. VAN DER VOORT et. al.: i.m.
7. Ibid, p. 473.
8. SMALL, Graham: Boys and reading. Crisis? What crisis? In: *School Librarian*, vol. 47. 1999. no. 1. pp. 10–12.
9. Dunne, John – Khan, Ayub: The crisis in boys' reading. In: *Library Association Record*, August, 1998.
10. Small a következő munkára hivatkozik: Stephen Krashen: *The power of reading*. In: *Libraries Unlimited*, 1993.
11. SÜSSMILCH, Eva: „Montags Mädchengruppe”. In: *Bibliothek*, . 22. 1998. No. 2. S. 207–222.
12. RYDSJÖ, Kerstin: Les bibliothèques pour enfants en Suède. In: *Bulletin Bibliothèques de France*, t. 44. 1999. no. 3. pp. 86–93.
13. FORDE, Janet Lynch: An international survey of reading and library use by Nobel Laureates. In: *Libri*, vol. 47. 1997. pp. 114–120.
14. Az összeállítás készítője nem hallgathatja el, hogy maga is úgy 10 éves korára vált „javíthatatlan” könyvolvasóvá. Hálaival emlékszik vissza nagymamáira – *Sonnevend Gyuláné Techet Gizellára és Wildner Ödönné Szathmáry Karolinára* –, akik nyári látogatásaik heteiben minden este meséket és indiánregényeket olvastak fel a számos fiúnokának, különösen erős fényugarat árasztva az ötvenes évek eleji, igen csak elkomorult viszonyok közepette.
15. SZABÓ GYÖRGY: *Mitológiai kislexikon*. 2. Köt. Bp. Trezor, 1993. 117.p. és a *New Larousse Encyclopedia of Mythology*. London-New York, Hamlyn, 1984. Pp. 255–257. Itt köszönöm meg *Sárkány Mihályné és Belohorszky Mária* (OSZK) komoly segítségét.

Helyreigazítás

Regina Romano Reynolds: *Az időszaki kiadványok bibliográfiai számbavételének összehangolása a digitális korszakban* (Könyvtári Figyelő, 1999. 4. sz. 875–887. p.) című tanulmányába értelemzavaró korrektúrahiba került, megváltoztatva az eredeti megállapítás lényegét. A 884. oldal 2. hasábjában a „Változások a leírásban” részt megelőző utolsó bekezdés első mondata helyesen így hangzik:

Hirons és Graham tanulmányának javaslata szerint „*a folytatólagos kiadványok tekintetében olyan szabályok megállapítására van szükség, amelyek az azonosítást helyezik előtérbe a tükrözéssel szemben.*”

A fordító és az olvasók elnézését kérem: A szerkesztő

A ZDNet összeállított egy virtuális, 24 órán át nyitvatartó szakkönyvtárat, ahova be-betérhetünk olvasgatni, ha valamilyen elakadtunk, <http://www.prim.hu/online/cikk.prm?id=12136>
(Mikulás Gábor híre a ZDNet: Instant Books Tech szakkönyvtárból)

~

DIGITÁLIS SZÓTÁRAK – A szótárak előtt is új távlatot nyit a világháló.

A Merriam-Webster és a Microsoft Encarta pályázik az első digitális lexikon megtisztelő címre. A Houghton Mifflin több mint egymillió dolláros haszonra számít abból, hogy digitális szótárát bérbe adja honlapokhoz, szoftverekhez és online kiadványokhoz, a Merriam-Webster weboldala pedig hamarosan Palm számítógépeken is megjeleníthető lesz. A világháló korábban elérhetetlen mennyiségű adatot jelent a nyelvészek számára, például az új szavakat születésük pillanatától nyomon követhetik. A legrégebbi hagyományokkal bíró szótárak is alkalmazkodnak az új korhoz: a húsz kötetes Oxford English Dictionary-t 1928 óta most dolgozták át először – a 2010-re elkészülő online kiadást még húsz kötettel tervezik bővíteni. Az új szótáraknak azonban még le kell győzniük a nyelvészek ellenállását.

(Mikulás Gábor híre a New York Times 2000. augusztus 21-i számából)

~

A BARNESANDNOBLE FOGJA ÁRULNI AZ ADOBE KÖNYVEIT

Az Adobe exkluzív megállapodást kötött a BarnesandNoble.com-mal hordozható formátumú (PDF) elektronikus könyvek eladásáról. Az Adobe nemrég vásárolta meg a könyvekhez való szoftvereket készítő Glassbookot. Nemrég az Amazon.com és a Microsoft is társultak elektronikus könyvek gyártására és eladására, de Joe Eschbach az Adobe-tól abban bízik, hogy a több felületen (Windows, Palm és Macintosh alatt is) használható, kellemesen olvasható PDF formátum jelentős előnyhöz juttatja őket. A Microsoft és az Amazon.com eközben arra összpontosítanak, hogy „kalózbiztos” piacot alakítsanak ki a könyvek számára.

(Mikulás Gábor híre az Edupage-ből 2000. szept. 10.)